

in se tobaka poprijeli. Kar je dela ž njim, večidel je tako, da ga starci, otroci in drugi slabi ljudje lahko opravljajo. Koliko se tobaka porabi, vidi se že iz tega, da se na Dunaji vsako leto najmanj 52 milijonov cigar spušči. In te niso samo dvakrajcarske, ampak po 4, 6, 10 krajcarjev in še več ena. V Avstrii se spušči čez 200 milijonov cigar; šnofovca se porabi okoli 70.000 centov. Na Nemškem se vsako leto porabi 5 milijonov centov tobaka, med tem 800 milijonov cigar. Take številke kažejo imenitnost tobaka za kmetijstvo in obrtnijo; one kažejo, koliko rok da tobak z delom in koliko ust z živežem preskrbi. Tudi tobak je silna podpora tiste moči, ktera veže človeštvo. Nekterim se sicer ravno za te roke škoda zdi, ker bi se mogle na kaj boljšega obrniti, kakor pravijo, vendar dragi moji, zakaj se pa tiste tisuči rok, ki so vsako leto prisiljene, domovino zapustiti in v Ameriki sreče iskati, na kaj boljšega, domovini koristnega ne obrnejo? Veselimo se, da je ljudem kaj dela dati!

Natoroznanske stvari.

Geologičen izhod.

Popisal Janez Zajec.

II.

Še je čas, da pogledamo Danje in tvorbo, na kateri stojé. Toliko je tudi na severni strani kopnega, da se spoznajo glinasti škrliniki. Majhino gori na zahod zunaj vasi na potu prikaže se nam škrlinik, ki ga do zdaj še nismo videli. Od vrha je rujavkast, ako se pa koplje malo globokeje, vidi se skoraj samo rdeč. Ne prenačimo se, da nas ne goljufá, kakor se geologu včasih zgodi, ako na prvi pogled sodi. Pogledajmo više gori.

Tam-le iz-sred njive gleda lepa bela skala. Kdor pozná kamenje Hallstatt-skih skladov, bode jih tudi tukaj precej spoznal. Bel apnenec je, včasih tudi rdečkasto-pisan. Pa ta-le ima sém ter tjé rogoličnike (Hornsteinchen) v sebi; zato bi bil dober za arhitektoniška dela, kakor marmor; tudi ni skladast, kakor je apnenec sploh, in ako vržeš malo zrno od njega v žep-leno kislino, ne bo penel (aufbrausen), — tedaj je dolomit, ki se od apnenca tudi kemiško loči v tem, da ima zraven enega atoma apnenca ($\text{CaO.CO}_2 =$) en atom ogeljnokisle magnezije ($\text{CaO.CO}_2 + \text{MgO.CO}_2$). Tako sestavljen dolomit imenuje se normalni dolomit ter ima v sebi 54.3% CaO.CO_2 in 45.7% MgO.CO_2 . Se ve, da ta sestava ni stanovitna, ker so prvič malokdaj prosti druge zmesi, kakor ravno naš s svojimi rogoličniki, drugič pa, ker se množina apnenca rada menja ter navadno prevaguje.

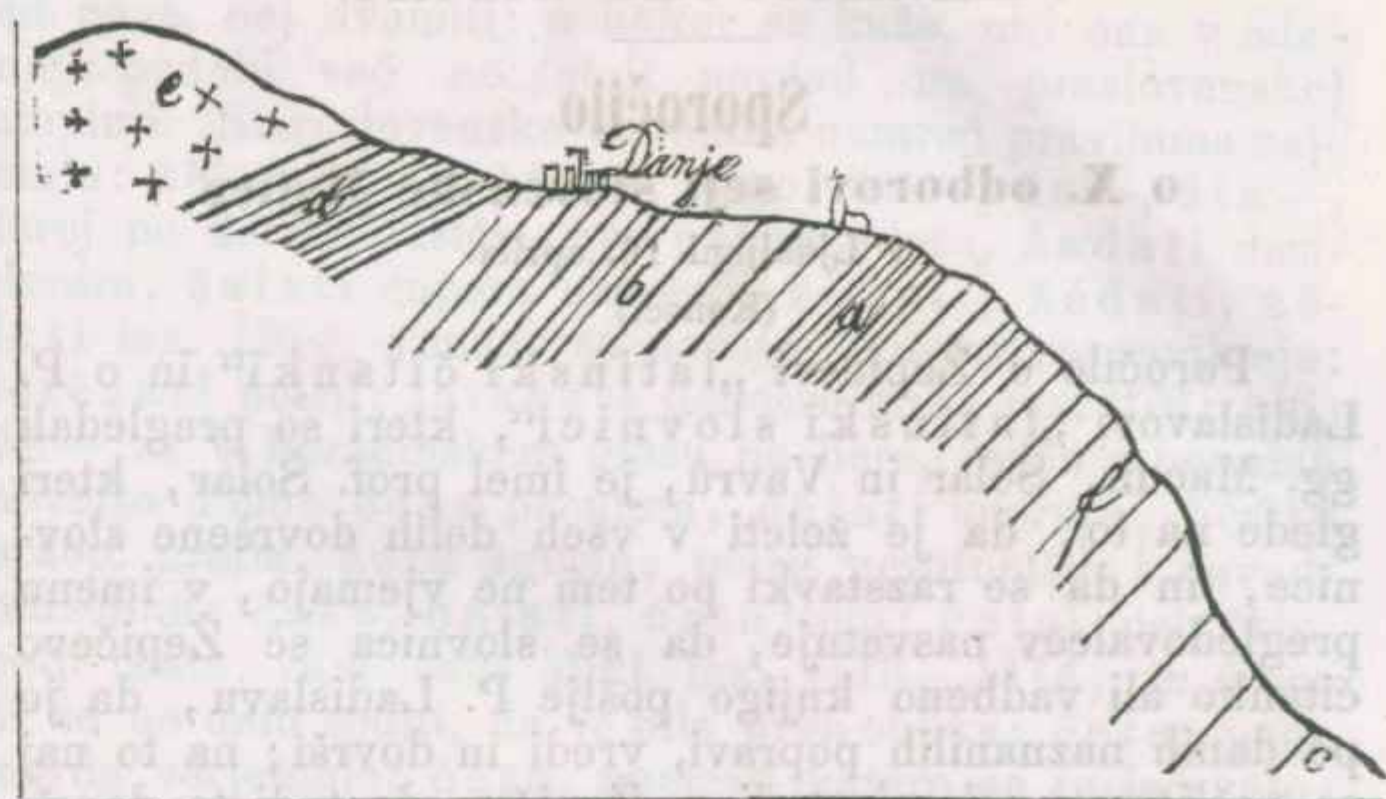
Ta dolomit sestavlja slemena te gore, kakor tudi drugih bližnjih proti zahodu in vzhodu.

Zdaj smemo še le soditi one škrlinike, ki se vidijo precej za skednjem zraven Danj. So namreč tako imenovani „Verfenski skladi“, od „Werfen“ na Solnograškem, kjer so jih prvič spoznali. Ti Verfenski skladi so oddelek glavne tvorbe „triasne“ v Alpah in sicer najnižji, ki navadno leži na Ziljskih skladih. Hallstatt-ski skladi so srednji oddelek triasne tvorbe v Alpah.

Geolog ima navado, da si od vsacega važnega kraja napravi idealno prerez, ki polajša pregled in razum. Napravimo si ga tudi mi.

Tu imamo a) precej tanek škrlinik, b) bolj debel, sivkast ali rujav škrlinik, ki niže prehaja v debelo skladast, zamokel Ziljski apnenec, c) sami Ziljski skladi; d) je Verfenski škrlinik; e) Hallstatt-ski dolomit.

Sev. zah.

Juž. vzh.

Kdo bi verjel, da smo v tej podobi narisali silno veliko časa, v katerem se je zgodilo toliko prememb, da bi jih vsi zgodovinarji ne mogli popisati. Tako, kakor tukaj obliče stoji, vidimo, da Verfenski skladi drugače leže od Ziljskih in že priprost človek zdrave pameti bi rekel: Ziljske sklade je neka moč od juga vzdignila proti severu, in potem še le so se Verfenski škrliniki in s časoma tudi Hallstattski dolomiti tu vrhi vgnjezdili. — Če tako pové, rekel bi, da je vedež. Škoda, da ni geolog. Čudno bi se mu pa vendar zdelo, kako, da so le-ti skladi prišli tako na visoko. To bi mu moral jaz razložiti dokazovaje mu, da ob času, ko so se delali škrliniki Verfenskih skladov, je morje vse drugod stalo kakor ob času premogovne tvorbe.

Sploh se je varovati, pri tacem premišljevanji gledati na to, kako zdaj stoji svet; vrlo zanimivo bilo bi pa preiskovati, kako je svet stal tačas, ko se je delala ta ali ona tvorba. Toda to je težavno delo in samo učenemu mogoče, ki pozná zemljo na stotine milj na dolgo in široko.

Da so tudi Verfenski skladi nastali v morji, kažejo nam okamnine, med katerimi so imenitni „Ammonites binodosus, Posydonomia Clarai“ itd., ki se nahajajo na „Zemlji“ pri Idriji in drugod; v Danjah jih nisem dobil.

Na Gorenskem so ti skladi jako razširjeni ter se vlečejo od Idrije doli skozi Podlipo do Vrhnike in Loga; od tukaj na Loko in Kranj. Po samem se prikažejo ob panogi Šmarne gore, potem kakor otoki blizu in daleč okoli Turjaka, pri Želimljah; tudi okoli Broda in Banjeluke se kažejo skoraj v kolobarji. Navadno so bogati železne rude, zlasti blizu Podlipe, kjer se nahaja rujavec in burel ali manganova ruda.

V Hallstatt-skih skladih se nahaja med družimi ravno tisti „Orthoceras dubium“ kakor v Hallstatt-u, toraj ni dvombe o njih strategrafiškem mestu. Zarad svoje prostranosti so ti skladi jako imenitni; skoraj bi rekel, da nobena formacija ni tako razširjena po Kranjskem, kakor le-ta. Zdaj kot apneneci, zdaj kot dolomiti sestavljajo navadno najvišja slemena kranjskih gor ter se vlečejo okoli Idrije proti Polhovemu gradu in Lučni, nastopijo pri Loki in Kranju, njih je Jelovica in Ratitovec in večidel Šmarna gora. Tudi na vzhodni strani sestavljajo južne dele kamniških planin, kranjsko-štajarsko pogričje, apnenčne gore blizu Kamnika, dolomit hriba sv. Valentina itd. Na južnem Kranjskem so dalječ razširjeni ter se od Vrhnike vlečejo skozi Cirknico, Lož na Hrvaško in Primorsko.